

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

3. de Compositione, secunda parte Elocutionis: Eius definitio, officium,
gratia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](#)

delicioris quod pectora faciunt, ut humilitatem verborum vident, ut illis, qui in Actio-
ne Iteris, in herba le folio nequicquam intelli-
Quint. l. 2o
gente, dicebat, nisi iridens hanc vanitatem
Cassius Seuerus, *prosternit* cum dicere velle
indicauerit. Solent hic in delectu verboium
Rhetores nonnulla tradere de factis, protra-
c. 8.
Doverbis
orat. orat.
Vide Cio. 3.
de Orat.
scil. 150.
etis, substratis, commutatis, tonantibus, exi-
libus, toridis, gradiibus, vallis, quæ pluribus
prosequi superuacaneum esse arbitror. Nam
puri, dilucidique sermonis ratio, in linguis
preferim antiquis, tota ex veterum scriptorum
imitatione, & magistro vnu dicendi,
perenda est: Ac demum bona verba habenda
sunt quibus locupletissimi quique dictio-
nibus, & magistris sunt, quibus nisi fueris
contentus, frustra sonantes literulas, &
yllabas auctupabere.

De Compositione, secunda parte elocu- tio-

nis.
Eius definitio, officium, gratia.

CAPUT III.

Compositio est structura partium oratio-
nis (vt definit Halicarnassicus) *διογκατή*
ἀλληλα τὸν τὸν λόγου υπο-ιων, *λίγη καιρού εἰσι*
τυπελέγεται καθοῦται. Eius officium est, ver-
ba inter se connecctere, vt ne quid asperum,
aut vastum, ne quid obscuratum, negligenter-
us, ne quid expreßū putidius. Deinde singula
la inter se concilia colis distinguere, mox etiā
numero periodorum ambitu vincere.
Compositio
nis artifices
comparan
tur. um
Phrygibus.
Eius vis moderata, maxime vero in exor-
nationibus plurimum obtinet suavitatis, & vt
ait citatus author, *φέρεται λόγῳ πεπτι-
τικῷ*. Atque, vt artifices, qui versicolore or-
nata vestimenta distinguunt (Graci *τομήτας*,
Latini Phrygones, & plumarios appellant)
plurimum rei vestiariz decoris addiderunt:
Sic, qui eleganti verborum textura conficiunt
orationem, exornatinum illud genus, quod
totum pené in delectatione situm est, magna
voluptate profuderunt. Verba quantumvis
lecta sint, & nobilia, plurimum suavitatis,
& ornamentorum amittunt, nisi aliqua
structure ratio, & concinnitas accedat.
Res enim perinde se habet, atque in men-
nis scelibus, quantumvis illi generosius fu-

rint, emarcescunt, nisi orationis perspi-
cuitate copia, felicitate promantur: sic lepor-
ile verborum, sine struendo lenocinio deflo-
recit.

Hoc Dionysius Homerorum versuum ex-
emplu declarat, qui cum verbis constent hu-
milibus, tamen ex iuncturæ concinnitate
plurimum iucunditatis hauserunt, sunt am-
tem illi:

Tu δι' ἀδρ' ἐχλισίης Οδυσσεὺς καὶ Διός
Ὥροφε,

Ἐγδύοντο ἄγισον ἀμ' ἡσὶ κειμένου
πόροι,
Ἐπωεμέναν τε νομίας ἀμ' ὁρομένουσιν
σύνοισι.

Τηλέμαχον ἐπιτέρποντες ὄλαχόμε-
ροι,
Οὐδὲ ὄλασον περισσόντα, νόησε γὰρ Διός Ο-
δυσσεύς

Σάγκονας τε κύνας ὑπὸ δὲ κτύπος ἄλλο
ποδῶν.

& cetera, quæ, vt ait Ille, διὰ τὴν εὐρετέ-
ταν, καὶ ταπεινοτάτων πομάρων πτελέων.
Sed totam ex iunctura gratiā mutuantur.
Hæc si latine reddantur, nō possunt suos nu-
meros retinere. Cū ijsdem cōparati possunt,
qua in Moreto in certi authoris leguntur.

Membra levata, nō solum vili dorsi grabato,
Sicutque manus tenetra ex forti inertes,
Vestigiaque f. cum lajus quem denique sen-
sit.

Parvulus ex quo remanebat stipite fumus.
Et cinctis obdella celabat lumen ignis:
Admetus his pronam summissa fronte lucer-
nam,
Et produxit acu stupras humore carentes.
Excitat, & crebris languentem statibus ig-
nem.

Deinde.
Inde abit, affixaque mola, parvaque tabel-
la,

Quam fixam pary illæ formabit in usus.
Lumina fida locas. Gomino tunc vesse lacer-
tos

Liberat, & cinctus villoso tegmine capra
Peruerit cauda silices, gremiumque mola-
rum.

Admetus inde manus operi, partitus virram-
que:

Lana

Leua ministerio, de cetera est intenta labori.
Hec rotat assiduū gyri, & concitas orbem
Trita Ceres silicum rapido decurrit ab ieci.
Interdum fissa succedit leua labore.
Alternatque vires: modò rusticā carmina can-
tare.

Agricoli suum solatur voce labore.

Et quod illo poemate continentur Homines ab Halicarnassio allatis non dissimilis.

Hec igitur, inquit, cum de humili materia, & per se humilia sint, ex decole numerorum mitificas habent veneres. Neque verò id, tantum in versibus contingit, sed in soluta oratione, exemplum citat ex Herodoto.

Γύγη οὐ γέρε σε δοκῶ πένθεσαι νοι κέ-
γοντεὶ τὰ περὶ τὸ θέρετρον τὸ γαστρικόν ἔτα γέρ-
ει τυγχάνει ἀνθρώποις οὐτα διωσότερα ὡφ-
ελεῖσθαι. ποιεῖ διωστελέσθαι διάπηγμαντι.
οὐδὲ μέγα διαβοκος τίταρ. Δέσποτος τίταν
λέγεται λόγου οὐχ ὑγια. πελάσωρ με δέ-
πονται τηρέμενος δέσποτος θεος γυμνή, θεοντι
χρέοντι θεοδυτέλεια σωματικήν οὐδὲν αἰδίν
γνώ. Hæc, & similia, quæ ex Cicerone infinita
possunt afferri, si dissoluas, μικρό·ομφα, α-
γερή, μαλθακά, facias necesse est. Porro tota
structura ratio continetur in periodis, de quibus dicendum est.

De præstantia numerosa orationis, & eius ortu.

C A P V T I V .

Magni illius Augustini vox est, mundum Dei canticum esse, & rectè quidem dixit, is enim est omnium musicorum, sine controteria princeps, cuius natus numerosissimus vniuersi concentus, perpetuas concordias seruat leges. Arque vromnia certo quadam pondere, ac mensura condidit, sic illa videntur ab ipsis canubulis instillatae retinere numerorum suavitatem. Quid mirum igitur, si animus aurium nuntio naturalem quandam in se retinet omnium vocum mensuram? Homo profecto animal est natura musicum, & musicæ vis per aurum sensus, quasi per anima vestibula, si quando poterius illapsa est, tum delicato titillationis lenocinio mente

sorripit, & miti quedam de minato vindicat. Agrestes ipsi belluarum sensus, hac cùlcedere mulcentur, & Louis quidem Aquila apud Lindarum, ubi Apollinis lyram audiuit, frondatum, & fulminis obliterata, iam conniventibus cœulis mergitur in soporem. Tum fulmen ipsum hac illecebra delinitum confidente paulum flammarum ardore languescit.

Quod si omnia, vel numeroſa sunt, vel ipsis numeris delectantur, non oportuit orationem, egregium quoddam opus hominis, in quo pulcherrima mentis exalata est effigies, numerorum legibus esse substitutam. Quamobrem, primum quidem nata sunt poetarum ingenia, quorum pars exquisito quoddam flore dicens luxurians mirifica suavitate eloquentiam, vitamque perfudit. Ipsi deinde oratores, cum poetarum viderent artes florere laudibus, certos cursus, conclusionesque verborum inuenierunt, quibus illigata non modo ferretur contentus, sed etiam blandius se insinuaret oratio. Itaque cum plerique veterum infracta, ut sapient, atque amputata loquerentur, clauderent, insisterent, & quasi inter laxa fractis, & reluctantibus aquis obstrepent, emerit deinde illa sensitivæ tornata circumscriptio, cuius primi auctores fuere Trasymachus, & Gorgias, in quorum *Ortus numerorum* scriptis vidiles sublimia ingredi, leua duci, actia correre, delicate fluere, ad summum omnia ferri enucleata quedam ratione modulati.

Hoc verò dicendi genus, ubi oppressis suis vultate mentibus, perplacere coepit vehementius, non erubuit quidem fori sub sella, quamquam in iusta pugna, ut in verborum delectu tranquilliores, sic etiam in numeris sedatores esse oratores solent. Verum omnibus gloriosum, postea visum est, fluentem largius orationis impetum vincere moderata lege numerorum, cum id præsertim eloquentia palæstram, & ultima quasi lineamenta conferat.

Qualis enim Ulysses apud Homerum Palladis opera, alius, atque alius appetet. Modo enim parvus, rugosus, sordibus videbatur.

Μεχά λευκαλιώ λειλίγκεθι ο γέροντι.

Mox cum eundem ipsum virgula tetigisset *Minerua, augusta, & spectabilis specie, hyacinthinoque capillo cernebatur.*

N.

M.

Musica
hæc.